

Esimiehen avajaissanat

Kotikielen Seuran vuosikokouksessa 14. 3. 1945.

Tämä kansamme ja koko maailman suurimpana murros kautena tuntuu ehkä tarpeettomalta tuhlata sanoja Kotikielen Seuran vaatimattoman työ-

maan tarkasteluun, mutta onpahan pienimmälläkin nikamalla ja sen toiminnalla yhteiskunnassa oma merkityksensä, ja eritoten kun on kysymys työstä sivistyselämän alalla, on sillä raivoisimmankin ajan keskellä aina rakentava merkityksensä. Juuri sivistyselämä ja oletikin tieteellinen työ on se rauhoitettu alue, joka aina saa olla suhteellisen hyvässä turvassa, niin kauan kuin vähänkin ulkonaisia edellytyksiä toiminnalle on olemassa. Voimme sanoa ehkä enemmänkin. Juuri vaikeina ja raa'an väkivallan aikoina parhaiten muistetaan sivistystyön arvo. Silloin myös sellaiset voimat, jotka ovat pursuneet ylitsevuotavaa energiaansa valtiollisissa ja yhteiskunnallisissa riennoissa pyrkien unohtamaan varsinaisen kutsumuksensa, pakotetaan palaamaan hiljaiseen työkammioonsa tieteen palvelukseen, jossa ne kenties ovat korvaamattomia. En tällä tahdo suinkaan värittää liian mustaksi nykyistä olotilaamme tai ennustella vielä mustempaa — Herra meitä sellaisesta varjalkoon —, mutta ei ole aiheetonta muistuttaa, että jos kansan elämä yhdeltä puolelta ahdistuu, energia pursuu patoutuneen veden tavoin, mutta rakentavassa mielessä muille tärkeille työaloille.

Sotavuosina on Kotikielen Seuran harrastuspiirissä työ jatkunut suhteellisen tyydyttävästi. Itse seuran toiminnasta ei tosin ole paljoakaan sanottavaa, ja siitäkin vähästä, mitä täällä on esitelmien ja keskustelujen muodossa tehty, ei sanomalehtienkään kautta ole paljon päässyt yleiseen tietoon. Olisi aika — toistan tässä aikaisemmin sanomani — vakavasti suunnitella seuran työn tehostamista, alkaen johdon nuorentamisesta. Ilahduttavasti paisunut, maamme tärkein kielitieteellinen aikakauslehti *Virittäjä* on tosin nimellisesti 'Kotikielen Seuran aikakauslehti' ja tuo siis tavallaan kunniaa myös seuralle, mutta seuran toiminnasta ei sekään juuri tiedä, paitsi minkä vähän julkaistujen vuosikertomuksien yhteydessä. Kiinteä yhteistyö sen toimittajien ja seuran välillä olisi välttämätön. Täällä olisi oivallinen tilaisuus keskustella vaikkapa kaikista niistä oikeakielisyyskysymyksistä, jotka pannaan *Virittäjään*, ja silloin niillä olisi enemmän kantavuutta. Virinnyt toiminta herättäisi myös suomea ja sukukieliä opiskelevien suuret joukot näkemään, että osanotto seuran toimintaan on heille ei vain mielenkiintoista, vaan myös hyödyllistä vastaista elämänkutsumusta varten. Onkin suuressa määrin ihmeteltävää, että ylioppilasnuorisolla on jo pitkät ajat ollut varsin vähän harrastusta Kotikielen Seuraa kohtaan. Se on varmaankin yhteydessä myös sen yleisen tieteellisen laimeuden kanssa, joka on todettavissa opiskelijoissa meidän alallamme yliopistossa. Onhan oikeastaan aika jo ihmetellä sitäkin, että yliopistossa ei ole käytännöllisesti katsoen yhtään suomen kielen dosenttia, ylimääräisestä professorista puhumattakaan, vaikka työala on äärettömän laaja.

Mainitsin edellä oikeakielisyysasioista. Tavallaan ilahduttava ajan merkki on se, että kaksi suurinta kustannusyhtiötämme — *Söderström* ja *Otava* — ovat lahjoittaneet huomattavan rahasumman Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle ns. kielitoimistoa varten, joka jo tähän mennessä on ahkerasti palvellut yleisöä antamalla pyytäjille neuvoa oikeakielisyyskysymyksistä. Neuvoja annetaan, kuten on kuultu, yksinkertaisissa tapauksissa »suoralta kädeltä», mutta takana on vaikeampien kysymysten

pohdintaa varten kokonainen neuvottelukunta. Ei ole suinkaan ihmettelmistä, että juuri kustannusliikkeet ovat asialle antaneet sysäyksen, sillä neidän ovat pitäneet omiakin, sitä tarkoitusta varten vakituisesti palkattuja kielentarkastajia palveluksessaan. Näiden ammattimiesten toiminta on kuitenkin herättänyt osittain myös tyytymättömyyttä, eikä voikaan kieltää, että he ovat kaiken hyvän ohella tehneet myös karhunpalveluksia kirjakielellemme, pannen subjektiivisen kielimakunsa kirjailijain tyyliä kangistamaan, erikoisesti sanajärjestyksen suhteen. On siis kustantajainkin kannalta suotavaa, että myös kirjailija voi tarpeen tullen vedota johonkin korkeampaan instanssiin, sikäli kuin uskaltaa yleensä olla kustantajan virkakunnan kanssa eri mieltä. Asiassa ei ole muuta vikaa, kuin että tuollainen kieliparlamentti näkyy kokoonpanoltaan olevan melko yksipuolinen. Ei ole aivan aiheetta meillä puhuttu oikeakielisyysdiktatuurista — voisihan siitä luetella räikeitäkin esimerkkejä —, ja myös laajennettu parlamentarismi voi jäädä hyvin näennäiseksi. Kieli kaipaa tietenkin normeja, mutta sen ohella myös ilmavuutta. Sitä kamalampia ovat kammitsat, jos jokin ahdas auktoriteettivirasto ne ottaa laittaakseen. Hyvä ja sujuva voidaan pakottamalla kangistaa ahtaihin kaavoihin, kuten mielestäni — ja tietääkseni monenkin mielestä — on yhdessä ja toisessa ehditty viime vuosina tehdä. Mutta onneksi ei mikään, meni sitten mielestämme miten nurinpäin hyvänsä, ole niin paha kuin ensi hetkestä tuntuu. On totta toinen puoli puujalka-sotamiehenkin huumorissa: »Siihen tottuu kyllä».

Muistutan lopuksi, ettei kulunut toimintavuosi ole tieteellisessäkään suhteessa ollut niin hedelmätön kuin katsaukseni alussa ehkä tultiin päätelleeksi. Tutkijat ovat aherrelleet hiljaisissa työkammioissaan sekä erinäisissä laitoksissamme, ja tuloksia on jo väitöskirjojenkin muodossa lähi-aikoina nähtävissä. Arvokasta keräilytyötä on tehty Itä-Karjalassa, jossakin määrin — vaikka valitettavan vähän — myös sotavankien ja pakolaisten keskuudessa. Sitä paitsi meillä on tänään konkreettinen todistus myös toimintavuotemme aikana tehdystä työstä: Eeva Lindénin v. 1942 ilmestyneen väitöskirjan jatko: Kaakkois-Hämeen murteiden äännehistoria II, Vokaalisto. Se palkinto, jolla toht. Lindéniä täällä tänään kunnioitetaan, on — niin vähäpätöinen aineellinen arvo kuin sillä onkin — mielestäni erittäin hyvin ansaittu jalon kilvoituksen tulos. Hän on pelastanut yli kymmenen vuotta kestäneellä uurastuksellaan Kaakkois-Hämeen katoavan murteen tutkimukseensa, jolla on myös huomattavan suuri arvo kielihistoriallisena saavutuksena. Lisään vielä, että toht. Lindén on suorittanut työnsä ilman minkäänlaisia apurahoja, vain silloin tällöin nauttien virkavapautta lehtorintoimestaan. Hän olkoon rohkaisevana esikuvana monelle, joka arkailee — vaikkapa stipendienkin turvin — jonkin varsinaisen ammattinsa ohella väitöskirjatyöhön tarttumista.

Millaisissa oloissa tulevaa vuosikokousta vietämme, siinä jännittävä kysymys, johon oikein vastaamalla tyydyttäisimme koko maailman suurimman uteliaisuuden. Mutta kun on tiedossamme menneisyys ja nykyisyys, niin tiedämme juuri sen verran kuin on tarpeenkin jatkaaksemme työtä seuramme vanhojen, kunnianarvoisten perinteiden merkeissä.

Lauri Kettunen.